

Internationella samarbeten och stora databaser

Torbjörn Bergman

I februariumret av *Political Science and Politics* (2010), en tidskrift som ges ut av det amerikanska förbundet för statsvetare (APSA), diskuteras trenden att forskare allt mer både samarbetar och samförfattar. McDermott & Hatemi (2010) beskriver trenden så här: "In increasing numbers, political scientists are engaging in collaborative research ... Inevitably, as the discipline has moved from a dominant solo-author model to a wider array of authorship possibilities ... new administrative and cultural questions have already begun to surface as the discipline works to assimilate these changes" (2010:49). Till de frågor som detta väcker hör frågor om kvalitet och hur samförfattande och/eller tvärvetenskap ska bedömas inom ämnet, exempelvis när "sakkunniga" granskar ansökningar och när avhandlingar läggs fram.

I diskussionen om samförfattande, liksom i den om mångvetenskaplighet, finns en tendens att diskussionen ofta hamnar på frågan om vad som är den lägsta accepterbara nivån på en samförfattad och/eller tvärvetenskaplig artikel eller avhandling! Mer sällan diskuteras när forskningssamarbete och samförfattande är att föredra, vad som är en bra samförfattad artikel/bok/avhandling eller hur en god artikel/bok/avhandling med starka tvärvetenskapliga inslag bör vara utformad. Detta gör att diskussionen om kvaliteten sällan är särskilt stimulerande. Det är problematiskt eftersom diskussionen är nödvändig i en disciplin som på ganska kort tid drastiskt ändrat sitt förhållningssätt från idealet om en självständig forskare på sin kammare till en som gärna ska gruppjobba. Detta är på många sätt en lovande utveckling. För vissa frågor och för vissa forskningsprojekt är detta den bästa vägen framåt. Men det finns också invändningar och problem och jag diskuterar dessa nedan. Jag avslutar mitt inlägg med att fundera över vad som idag är "inne" i svensk statsvetenskap och vad som är det om ytterligare 40 år.

OM KOMPARATIV POLITIK SOM EN FORSKNINGSTRADITION

Min egen forskning tillhör till stor del en av statsvetenskapens klassiska inriktningar – komparativ politik. Aristoteles, med sina empiriska och komparativa observationer, kan kanske anses ha grundat traditionen.

För oss som representerar denna forskningstradition kan det te sig lite förvånande att ibland få höra av forskare inom andra traditioner att de ifrågasätter själva möjligheten att jämföra. Argumentet brukar gå ut på att eftersom det alltid finns aspekter som är olika mellan ”fall” kan man aldrig helt jämföra. Mot denna invändning har jag samma svar som andra inom komparativ politik, nämligen att det också är omöjligt att inte jämföra eftersom värderande och bedömande begrepp som ”oftare”, ”större”, ”mer”, ”mindre”, ”längre” och ”att föredra” uppenbarligen i sig innehåller en jämförelse, även om denna måhända ibland är underförstådd. Den riktigare och viktigare forskningsfrågan är därför till vilken grad jämförelserna som görs är uttalade eller inte. Den uttalade jämförelsen är ett ideal inom inriktningen.

Inom komparativ politik används ibland idealtyper. Det finns också idealtyper (eller urtyper) av forskare inom traditionen. En av dessa är den ensamme forskaren (the sole-author model ovan). I denna idealtyp framtonar en man (oftast) som har tillgång till massor av böcker om politik i andra länder. Han är väl insatt i sitt eget och andras universitetsbibliotek och har kollegor i Sverige och i andra länder som han kan diskutera med och ställa frågor till. Genom ett omfattande utbyte och genom att följa med vad som händer i andra länder kan han skriva utmärkta artiklar och böcker om politik i ett eller flera andra länder. Han kan också sammanställa gedigna jämförelser mellan länder (eller för den del regioner eller kommuner) på ett av sina många specialområden. Ibland har dessa forskare också byggt egna databaser som varit till stort gagn för kollegor och generationer av studenter, ett namn som Leif Johansson i Lund framstår som ett gott exempel i detta avseende.

En annan urtyp forskare är vad vi kan kalla ”antologiernas mästare”. En karikatyrbild är de två forskare, som träffas på en konferens och som upptäcker att de ser en forskningslucka på ett område som de bägge är intresserade av. Tillsammans skriver de sedan en kort introduktion över forskningsfältet. Med denna i handen skickar de sedan en inbjudan till en rad forskare i andra länder (eller kommuner eller policyområde eller något annat studieobjekt) med liknande forskningsintressen. De svar (kapitel) som kommer in ställs samman och efter en lätt redigering häftas kapitlen ihop och antologin ges ut på något villigt och gärna subventionerat förlag.

Även om dessa två urtyper finns också idag så har sätten och intensiteten i samarbeten utvecklats så att man kan börja tala om en vidareutveckling

av antologivarianten. För min egen del handlar detta om att ta steget över till nära och långvarigt (och gärna) internationellt samarbete som syftar till att utveckla begrepp och operationaliseringar och som vill använda detta för systematisk empiriskt forskning, inklusive uppbyggnad av gemensamma databaser och samförfattade publikationer. Denna forskartyp och idén om nyttan av att bygga databaser verkar nu bli allt mer populär.

GODA EXEMPEL PÅ SVENSKA FORSKNINGSPROJEKT MED INTERNATIONELLA AMBITIONER

Trender är ofta svåra att tidsbestämma men jag menar att under paroller som att ”det är dags att återupprätta humanistisk forskning” och med tillväxten av postmodernism och genusanalys så kom det sista decenniet på 1900-talet och första decenniet på 2000-talet att i Sverige domineras av en skepticism mot siffror och kvantitativ analys. Skepticismen gick ut på att sådan forskning med nödvändighet är fyrkantig (positivistisk) och manlig. Idag är tonen en annan, i vart fall börjar den ändras. Allt fler inser åter att det är möjligt att kombinera studier som innehåller både intressanta observationer och analyser med data som medger systematiska jämförelser.

Bakom den nya trenden ligger några goda exempel. Medan ”antikvant”-diskursen var mer framträdande lyckades Peter Wallensteen och Bo Rothstein med sina medarbetare bygga upp internationellt kända databaser. Institutionen för freds- och konfliktforskning i Uppsala, med Peter Wallensteen i spetsen, var vad jag förstår först med att bygga en större internationell känd databas, den om ”Uppsala Conflict Data Program”. Projektet har rötter tillbaka i vart fall till mitten av 1970-talet. Bo Rothsteins storsatsning i Göteborg, ”The Quality of Government Institute (COG), är av senare datum (2004) men redan mycket uppmärksammat och prisat. Detta har inspirerat och kommer att inspirera efterföljare. Jag lyfter på hatten för dessa projekt och noterar att COG 2009 fick pris av den komparativa sektionen inom det amerikanska statsvetarförbundet för bästa dataarkiv!

Mitt eget ”Comparative Parliamentary Democracy Data Archive” (www.erdda.se) är av blygsammare omfattning och omfattar idag regeringar, koalitioner, partier och parlament i 17 västeuropeiska länder (EU 15 samt Island och Norge). Grundandet och byggandet av denna databas, som jag hoppas kunna uppdatera och utvidga till att omfatta också

Centraleuropa (inklusive Baltikum), har gett mig en del erfarenheter om internationellt forskarsamarbete och hur man bygger sådana databaser. Kanske kan några av dessa vara av intresse för de som ska ge sig i färd med att bygga databaser.

PROJEKTET COMPARATIVE PARLIAMENTARY DEMOCRACY DATA ARCHIVE

I ett kapitel 1998 kommenterade statsvetaren Peter Mair en av komparativ politikens svaga punkter så här:

[T]he actual data which are employed remain remarkably crude ... And since it is precisely this lack of solid comparative data which is encouraging the virtual fetishization of whatever indicators might be available, regardless of their potential fallibility, it must surely remain a priority for comparative research to stimulate the collection of systematically comparable data ... (Mair 1998: 327–8)

När man ser hur lättvindigt forskare ibland lånar av varandra utan gedigen kvalitetskontroll är det lätt att hålla med Peter Mair. För att motverka problemet förespråkar Mair (1998: 331) “the bringing together of more case sensitive, context-sensitive groups of studies which, through team effort, and through collaborative group effort, can genuinely advance comparative understanding ...” Jag kan bara instämma i detta och mitt sätt att arbeta har varit inspirerat av ett sådant synsätt.

En stiliserad beskrivning att mitt projekt och arbetssättet är denna. Projektet samlade forskare med förstahandskännedom om samtliga (17) länder. Också i detta projekt var första steget att skriva en uppsats som motiverade och definierade den forskning som behövde göras. Utifrån detta formulerade vi också standardiserade tabeller med tillhörande definitioner och operationaliseringar. I nästa steg samlade vi de deltagande forskarna för att de skulle presentera – i detta fall – sitt första utkast till landkapitel med tillhörande tabeller. Det visade sig då att de ursprungliga begreppen behövde utvecklas betydligt. I ett projekt som behandlade regeringskoalitioner visade det sig att det inte fanns någon entydig förståelse av vad som kunde räknas som en ny regering (och inte bara en förlängning av den förra). Inte heller tyckte man lika om när vissa regeringar skulle ha sägas ha blivit tillsatta eller ha avgått. Inte ens en företeelse som nyval var enkel eftersom det fanns olika åsikter om hur nära mandatperiodens slut som ett sådant skulle kunna hållas för att ändå räknas som ett äkta nyval

(och inte bara en mindre tidigareläggning). Det tog ytterligare revideringar och ytterligare en sammankomst innan det fanns en samsyn om sådana ändå relativt enkla spørsmål.

Även om samsyn uppnåddes så bestod den ibland snarare i att de deltagande forskarna kom överens om hur en variabel rent praktiskt faktiskt skulle operationaliseras snarare än total enighet om hur den borde operationaliseras. Följden blev en hög grad av inter-subjektivitet i de svåra bedömningar som ska göras av olika forskare i olika länder. Visserligen kan man om detta säga att höga ideal om att hitta ”rätt” definition ibland kanske fått stå tillbaka för målet att nå en fungerande definition, men hellre det än inga definitioner alls eller helt hemsnickrade sådana.

Upplevelsen gjorde mig i vart fall skeptisk till att ta den enkla vägen och använda data som finns tillgängliga utan kvalitetskontroll. Detta är ett problem som gäller all återanvändning av data, från små undersökningar till stora databaser. Ibland är det dock nödvändigt att använda data insamlade av andra. Det finns exempelvis bara ett internationellt forskningsprojekt som har samlat in valmanifest från mängder av partier i mängder av länder (manifesto-projektet). Vill man därför använda sig av jämförelser utifrån valmanifest har man som forskare därför inte mycket val. Det bästa man kan göra i sådana fall är att ta reda på de problem och de fördelar som finns med materialet från redan existerande databaser. Inte minst är det viktigt att ha kontroll på vad det är för data som faktiskt har samlats in och hur den som samlat in informationen har definierat data.

LÖNAR DET SIG ATT SAMARBETA?

Jag vill hävda att jag i det projekt som ligger till grund för ”min” databas har försökt komma nära idealet – där samarbetet omfattar forskningens alla steg från begreppsutveckling och framåt så att de variabler som finns i databasen verkligen mäter liknade och jämförbara fenomen och händelser. För att kunna samla in denna typ av data i ett projekt som exempelvis omfattar flera länder och för att kunna använda denna information på ett framgångsrikt sätt krävs samarbete. Det finns inget alternativ. Samtidigt är det faktiskt ingen lätt sak att bedriva storskaligt samarbete. Det finns avigsidor. En sådan är att en process med strukturerat och upprepat samarbete mellan forskare tenderar att dra ut (oerhört) på tiden (Wildavsky 1986: 239). När några har möjlighet att skriva och träffas har andra intensiva undervisningsperioder. Medan vissa har goda villkor för att kunna bedriva

forskning har andra mer begränsade resurser och tillfällen. I dagens värld, där forskning ska gå fort, och ”publish or perish” råder, är det inte alltid ett smart tillvägagångssätt.

Sen är det förstås också frågan om vilken uppskattning får man för forskningssamarbete och samförfattarskap? Ett kanske föga förvånade faktum är att den kan variera från sakkunnigbedömare till bedömare. Låt mig citera några exempel som rör mig själv. Ett exempel är att Torbjörn Bergman har, enligt ett sakkunnigutlåtande från 2008 som jag låter vara anonymt: ”med stor skicklighet tagit plats och utvecklat ett forskningsområde kring representativ demokrati, där han är väl integrerad i de nätverk som befinner sig vid forskningsfronten”. En liknande positiv bedömning att internationellt samarbete återfinns i en sakkunniggranskning från 2006: Bergmans ”internationella verksamhet visar hur en svensk forskare som studerar svensk politik både kan nå en internationell publik och vetenskaplig framgång. Dessutom illustreras hans förmåga att forska effektivt och professionellt i påtagligt konkurrensinriktade miljöer.”

Men att omdömen kan variera visar ett utlåtande från 2009. I och för sig innehåller det goda vitsord men dock ”bör man notera en omständighet, som måhända i någon mån dämpar detta intryck. Bergman har i påfallande stor utsträckning samarbetat med medförfattare, ofta flera sådana per publikation”. Detta leder samma granskare att senare dra slutsatsen att: Torbjörn Bergman ”borde ha ytterligare några självständiga meriter”. Även om ett tvåsiffrigt antal kollegor varit positiva till mitt eget internationella samarbete och samförfattande så finns det alltså de som inte riktigt håller med. Det må så vara, men det kan vara bra att känna till att omfattande samarbete och samförfattande inte uppskattas av alla. Detta kan gälla forskning som min, som lätt kan klassificeras som klassisk (eller traditionell) statsvetenskap. Jag tror att detta i än högre grad gäller de som samförfattar över ämnesgränser.

Dessutom finns det andra mer subtila, ibland oanade, utmaningar i stora europeiska och internationella samarbetsprojekt. Ett par tips i sammanhanget: Var exempelvis redan från början beredd på att om du lyckas skapa en fungerande grupp så kommer akademisk status/titel i det praktiska arbetet att vara av mindre betydelse och mindre känsligt än nationell identitet. För att ta några exempel: Försök undvika att uttala franska namn med engelskt uttal (eller ännu värre med amerikanskt!). Inse också att en skål i all välmening kan tyckas provokativ om den görs med öl i stället för vin i glaset. Risker finns att någon blir förnärad av detta,

exempelvis för att i forna dagar firade en ockupationsmakt en militär seger med att skåla i öl! I europeiskt samarbete visar det sig finnas sekler av oförrätter och trakasserier som fortfarande lever kvar.

Nåväl, vissa sakkunniga och en rad sociala tabun till trots, så är samarbete ett utomordentligt roligt och stimulerande sätt att bedriva forskning på. Det är också ibland det enda sättet att verkligen lyckas prestera forskning av mycket högt kvalitet. Som i all bra komparativ forskning ger samarbetet en fördjupad förståelse av politik i andra sammanhang och kontexter. Det ger också en fördjupad förståelse av det system som man själv lever och verkar i. Bokförlag brukar också uppskatta att det finns medarbetare från flera länder i en och samma publikation. Jag tror därför att vi kommer att få se flera samarbeten – inte bara över ämnesgränser utan också över landsgränser.

OM BESTÄNDIGHET

När Statsvetenskapliga förbundet nu firar 40 år är en intressant fråga: vilka forskningsbidrag från den tiden, början på 1970-talet, känns fortfarande aktuella och relevanta? Låt mig hålla mig till komparativ politik. Jag vill hävda att det över tid har visat sig att vissa verk från 40 år sedan är mer bestående än andra. Jag tänker särskilt på minst tre publikationer från början av 1970-talet som behåller sin aktualitet än idag (det finns säkert fler). En är boken *The Logic of Comparative Social Inquiry*, av Przeworski & Tuene (1970), och två är artiklar – en av Lijphart (1971), ”Comparative Politics and the Comparative Method” och den andra av Satrori (1970), ”Concept Misformation in Comparative Politics”.

Det är klart att mycket vatten har runnit under broarna och att samtliga tre publikationer har kritiserats och att argument förfinats sedan dess. Men frågorna om vilken forskningsdesign som är att föredra, om relationen mellan jämförelse och fall och om vad begrepp betyder i olika kontexter, de frågorna är lika levande idag. Det vet inte minst varje universitetslärare som sett studenter brottas med frågan om de har en ”mest olika” eller ”mest lika” design i sina komparativa fallstudier.

Nu som för 40 år sedan finns det inom statsvetenskapen modeord och nya trender – europeisering, governance, integration, transnationalitet, och postmodernism är några exempel från senare år. Det är bra på många sätt, men kan också ge en känsla av forskningens ökade flyktighet.

Vilka av dagens begrepp och artiklar är efemära och vilka kan tänkas bestå och kännas aktuella när (och om) statsvetenskapliga förbundet firar nästa 40 år? Frågan må vara lätt att ställa, men desto svårare att svara på. Spekulationer är dock givetvis tillåtna, och även roliga att göra, så låt mig göra det vad gäller samförfattande och byggandet av stora databaser. Är dessa här för att stanna eller är detta övergående trender?

Mitt svar blir att dessa trender är här för att stanna. Om 40 år är det mer och inte mindre intensivt samarbete. Mairs (1998) utmaning kommer att bestå och därför kommer ambitiösa forskare att fortsätta satsa på ett brett och intensivt samarbete för att kunna driva forskning framåt. Insikten att databaser av hög kvalitet är ovärderliga för systematisk empirisk forskning kommer också att bestå.

Det finns även tecken på att vi i svensk statsvetenskap snart kommer att bredda vår syn på vad som kan ingå i sådana databaser. En trend som kommer är att fler humanistiskt och kvalitativt inriktad forskare inser nyttan av databaser, inte minst när de ser de framgångar som de som sammanställer databaser har hos kollegor och finansiärer. I takt med detta tror jag att nästa trend från Amerika också den återfinns i samma temanummer av *Political Science and Politics* (2010). Detta handlar om att bygga databaser för kvalitativa data för att också andra forskare ska ha kunna nytta av ett insamlat material. "Qualitative data archiving empowers scholars to store, access and download electronic qualitative data of all types. These include, for example, interview tapes, text files (transcripts from interviews, focus groups, and oral histories; case notes; meeting minutes; research diaries), scans of newspaper articles, images of official documents, and photographic, audio and video materials" (Elman m. fl. 2010: 23). Här kan alltså dagböcker, nedteckningar från vittnesseminarier och annat källmaterial samlas för tolkning.

Vad jag vet så finns det inom svensk statsvetenskap idag inte något större dataarkiv av denna typ som är kopplat till ett pågående forskningsprojekt. Men jag tror att detta närmast är en tidsfråga. Den (påstådda?) konflikt mellan att förstå och förklara som ibland framhävs kanske gör att detta kommer att handla om att utveckla alternativa databaser som vänder sig bort från variabeltänkande och bygger på förnekande av generaliseringar. Men kanske finns det här utrymme för samarbete mellan kvalitativt och kvantitativt inriktade forskare? I förlängningen kanske man kan tänka sig stora databaser som kombinerar kvantitativa och kvalitativa data, och att vi i så måtto idkar "tvärvetenskap" även inom ämnet?

Fast, vem vet, spänningen mellan det som ytterst förenklat är känt som kvalitativt kontra kvantitativt kanske också finns kvar om 40 år?

Om jag har rätt i att internationellt samarbete och samförfattarskap kommer att bestå och öka bör vi i alla fall på allvar diskutera frågorna jag inledde med. Hur ska vi bli bättre på att värdera samarbeten inom forskning och författande? Vad kännetecknar bra sådan forskning?

Referenser

- ELMAN, COLIN, KAPISZEWSKI, DIANA & VINUELA, LOREN, 2010. "Qualitative Data Archiving: Rewards and Challenges", *Political Science and Politics* 34(1), s 23–27.
- LIJPHART, AREND, 1971. "Comparative Politics and the Comparative Method", *American Political Science Review* 65(3), s 682–693.
- MAIR, PETER, 1998. "Comparative Politics: An Overview", s 309–335 i Gooding, Robert E. & Klingemann, Hans-Dieter (red), *A New Handbook of Political Science*. Oxford: Oxford University Press.
- MCDERMOTT, ROSE & HATEMI, PETER K, 2010. "Emerging Models of Collaboration in Political Science: Changes, Benefits, and Challenges", *Political Science and Politics* 34(1), s 49–58.
- PRZEWORSKI, ADAM & TEUNE, HENRY, 1970. *The Logic of Comparative Social Inquiry*. New York: John Wiley & Sons.
- SARTORI, GIOVANNI, 1970. "Concept Misformation in Comparative Politics", *American Political Science Review* 64(4), s 1033–1053.
- WILDAVSKY, AARON, 1986. "On Collaboration", *PS* 19(2), s 237–248.